

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Ḥamishah shiṭot

Nachmanides, Moses

Zultsbakh, 1762

VD18 15256944

הרומו ררוס ןב קרפ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10835

חדושי סנהדרין להר"ן ז"ל פרק בן סורר ומורה כח

סורר ומורה שראוי הוא לקרותו אב שאפשר היה שעבר כשהביא שתי ספרות ויזכר העובר ואע"פ שעבדו און לו אשה מ"מ ראוי היה להיות אב . ומעשה הגרסה הנכונה פה לא לשלם לאיעבר בתר דאיתתי שתי ספרות ואולד מקמי' דאקיף וקן התחתן ודקא קשי' לך וכו' דמקמי דאקיף וקן היה פוטרין אותו משום בן ולא היה אב ממנו לא היה ראוי לקרותו אב והיינו כר' כרוספדלי שגל זה הוא נותן שיטור של ג' חדשים כדפרישנא : ודברינו נפשות מי אולנין בתר רובא . וא"ת וזהו כפ"ק דחולין ולפינן מדנין נפשות דלולנין בתר רובא משום דלא חיישינן דילמא טריפ' הרג . וי"ל דהתם מיירי היכא דאי אפשר למיבדקה להרוג אי חיישינן למוית' אשתא בתקום נקב נקב וכו' א"כיון דאחר רחמנ' דנקטול רוגח על כרחין סבירא לן דלולנין בתר רובא דאינשי דלא היו טריפות . אבל היכא שאפשר לקיים את הדין במקום שיש לפטור אחד מפני חשש הי' ראוי לחוס בו כגון זה שאפשר שיהא ראוי לקרותו אב דמכיון ששהה שנים וג' חדשים מהביא שתי ספרות והיינו דמקשי' מואפסו העדה והיילו העדה : ליבוא הי' דוקא קא מסהדי ואכחושי הוא דקא מכחושי אהדדי . פי' ואע"ג דחולין לבו דמכונני אהדדי בחקירה של איהו יום וזהו לבו למת שודאי טושינן בעבור חדש כמה שזינן סוין בחקיר' בכמה חדרם און בכך כלום שאם היה ללנות בהם שהם יודעין בעיבורו של חדש ומכחישינן זה את זה אי"ע"פ שהן מכוננים בחקירה של איהו יום אנו פוסלין אותם מידי דהוא אזה אומר בשנים אחדים וזה אומר בחמשה חדשים לפי שכל החקירות נרבות סיהיו מכוונות וכדכתיבנא בפרק היו בודקין :

ע"ב רבית שבאי סוכרים גמרינן מדורות ראשונים . וא"ת והיכא גמרינן מניייהו דהתם מולידין היו בני שמה ועכשו און מולידין עד שיהיו בני י"ג . ואיכא למימר שלטנין ביאתו ביאה היה אפשר ללמוד שמת' אע"פ שאינו מוליד עכשו ראוי הוא להיות ביאתו ביאה מידי דהוא אכן תשע לב' . אלא טעמא דב' דלא גמרינן מדורות הראשונים לשמה מפני שאינו מוריש עכשו כמותו עד עת שיהא בן ט' כדאיתא לעיל . וכל שאינו מוריש און ראוי שיהיה ביאתו ביאה :

רף עב"א מתניתין הכא במתרת נידון על שם סופו . איירי דתנא דבן סורר ומורה נידון על שם סופו תנא הכא במתרת נידון על שם סופו אע"ג דדייקי דנא במתרת נידון כהלכותו כסיף כשתם מיתה אלא דאם אינו יכול להמיתו כסיף יכול להמיתו באיהו מית' שירנה וכדאיתא בגמרא . ואיירי דקתני בן במתרת דהיו חיובו משום רודף ומילין אותו כנפשו תנא ו"ל ס' זילינן אותן כנפשו ובתר האי פירקא הדר תנא לסידיהו ותני אולו הן הגשפין : ואי קאי לאשאי קטילנא ליה . ודאי שאין כל הנגבים כאין על עסקי נפשות ואי קאי בעל הבית לאשאי ושקיל אמוניה מידי נגב לא קטיל ליה דאי לא יוכל נגב למינגיב לזיל לכפשו' אלא בעל הבית הוא השומר כנגדו על מנת להרוג . אם לא יבית לו את הכלים מיד שאע"פ שאינו בידן להארגו על כך חוקה שאין אדם מעמיד עמו על תונו והנגב שהוא יודע זה כשהוא עומד כנגדו על עסקי נפשות הוא עומד והוא שהתחיל במתירה ונא במתרת עשאו הכתוב רודף ואמר שאין לו דמים : אמר רב הכא במתרת ונטל כלים וילא פטור . פי' ס"ל לרב דכי יביי דאם סיבר את הכלים כמתרת פטור דאין אדם מת ומלם ה"כ א"כ נטל את הכלים והולנין לביתו והם כביעו פטור והיינו דקאמר בדמי קננהו כלומר שבעת שנטלן וזכה בהן נחיי' כנפשו והוא פטור מתשלומין לעולם משעת גביה וזהו דין . וקאמר רבא מסתברא מילתא דרב כשנכר כלומר ששרדו הנגב כמתרת הן בשונג הן בתמיד דאין אדם מת ומלם . אבל נטל והכלים הם ברשותו לא זכה בהם הנגב וחייב להחזירם שאע"פ שעל שעת גביה אינו חייב בתשלומין דהוא עשהא מתחייב כנפשו הו' מ"מ עכשו שהכלים בבית הנגב שאינו מתחייב בן היאך יוכי בתמונו של זה . ורבה העיר על רבו שהוא רב ויאלהים אחר רב אפילו נטל לומר שזכה הנגב בכלים עתה ופי' עמו של רב שהוא פטור משלו הכלים הן קטיוין לגמרי ביד הנגב לפי שבשעה שהנבית בבית בעלים זכה בהן שכאותה שעה שהי' ראוי להתחייב עליהן והיינו בשעת הגבהו אלו נגב שיש לו דמים באות' שעה נחיי' כבאונסין וזה שאין לו דמים כיון שהוא פטור משום דנתחייב כנפשו שעה אחת בעת קנייתו הם קטיוין לו לעולם לא יבא סמו רב כל נגבים דעלמא שיש להם דמים יהיו זוכים בכלם מיד ולא יהיו חייבים לשלם לבעלים אלא דמי הכלים שהיו דמי' און לגב ולגנן קנייה בכלי שנגב או גזל אלא לאחר יאוש ורב גופי' הוא דאמר הכי בפר' מרובה (דף סה) אלא כי אחר רב בענין זה שאין לו דמים הוא דאמר פטור והוא הנותנת שיפטר מתן חבל אע"פ שהכלים ברשותו בעין אבל כשאינו מתחייב כנפשו חייב בתשלומין און פוטרין אותו בנתינת הדמים מאחר שהכלים ברשותו אלא א"כ כחאשון כבעלים שאחר שישלם און לומר שישלם לו

דמים ויזכה בכליו בע"כ . ואמרין ולא היא דכי אוקימנהו רחמנא ברשותי ה"מ לענין אונסין . כלומר שאין סכרת רב כנוס דודאי לעולם לא זכה בגוף הכלים בשעת גביה שאע"פ ששאלתה שעה הוא מתחייב באונסין מ"מ כשזיל חיוב האונסין אינן ברשותו לענין קנייה מתם בגוף הנכסים מידי דהוא אשול וכו' ונגב עלתו ויכח שאינו פטור בתשלום הדמים כל זמן שהכלים ברשותו ומתנו לו שני ללמוד לנגב שאין לו דמים שאין הכלים ברשותו אלא לחיוב אונסין ומאזתה ויביה שזכה בנגבה לחיוב אונסין הכלים נפטור הנגב אם נאכסו אחר זמן אפילו בביתו חבל אם הם בביתו פשיטא שלא קנאם דלמה לא יחזיר לו את שלו כיון שלא קנה בגופו של כלים אלא לאונסין בלבד . ומיהו אם שבר הנגב הכלים אחר שילא ממחמתו פשיטא דחייב דכיון דלא זכה בגוף הכלים והיו הם עדיין ברשות בעלים אם משכרת' הרי הוא מורק אותו בידים וחייב לשלם . זו היא שיטת הרמב"ן ז"ל אבל הר"ן הלוי ז"ל כתב שאף אם שברו הנגב בעלמו פטור מאחר שאו זקוק לתשלומין דאף ע"ג דכי חיתנהו בעיניהו הדרו חומרא בעלמא הוא דרמי רבנן על' דליהדר ממונה למר' כיון דאיתנהו בעיניהו . והא לא מחזור דכי לדני כלים שנטל למו משום חומרא הוא אלא משום דלא היו ברשותה לענין תקנה דומיא דשול והיא הנותנת להתחייב כשהוא בעלמו משכרן . וזה ברור : אהררינר' גיטליה ולא קבליהו . הכא דהררינר' רבא להכי דוכרי ודאי ממידות חסידות היתה שאין הלכה כרב דהא אמרינן בגמ' והילכתא דשרבכו בנדרא חבל מ"מ אע"פ שנגבי עלמו הו' חסידות שלא רנה לקבלם משום דקיננהו נגבי לפי סדרת רב מ"מ לפי הפסק והכלה דק"ל כרבה תמה דאכתי הו' הנגבים נרובין לבאת ידי שמים להחזיר מה שנטלו ממנו שלא כדון אע"פ שלא היו מחויבין להחזיר דכיון אדם משום דנחייבו כנפשו והראיה מדאמר' בפרק הפועלים (ד' נ"א) אתנן אסרה מורה אפילו בא על חמו כלומר שאע"פ שהוא פטור מן האתנן מפני שהוא מתחייב כנפשו אע"פ כן נרדף הוא לתת האתנן להם לקיים דבריו וכיון שכן חל עליו חיוב אתנן ואסור להקריבו וכ"כ כאן שהמון שלאחרים בידו שאינו בידו שיעבדוהו ברשותו חנם כך הקאו בתוספות ז"ל . ועירן ה"ר דוד ז"ל דלא דמי דהתם גבי אתנן נרדף האדם לעמוד בדברו אע"פ שאינו יתחייב מן הדין אבל כאן אחר שקני הכי דוכרי בדמייהו לפי סדרתו של רב כנמא נגבכ' וקטויה לגמרי ביד הנגבים ולא תגה להשכון וכך הוא עובר אם הוא מחזור כמי שאינו מחזור שאחר שקנאה אם החזיר מתנה בעלמא הוא דקאי יחיב . וגם אינו נרדף לחיובו של בעל המון לפי שקנאם בדמו ולפיכך לא היה לו שום תועלת לנגב בחזרתו אם היה הדין כרב ורביא מדרך חסידות החומר על עלמו כרב : אלו דבריו זכ"ע :

ע"ב גמרא חזרו קרפיו מנין . פי' דוקא במקום שכתל הבית מלוי שם כדי שיהיה הטעם בו משום דאין אדם מעמיד עמו על ממונו אבל במקו' שאין ככתל הבית מלוי שם ודאי זה אינו בכלל מתרת :

רף ע"א מתניתין ואלו שמילין אותן כנפשו . פי' ואלו הן הגדין שמילין אותן כנפשו של רודפין והכי מוכח בגמ' דאמרין כנפשה המאורסה . שמילין אותן כנפשו כלומר כנפשו של רודף . אלא דקשה קטת מו"ל דאמרין במחלל את השבת וכעובד ע"א שאין מלילין אותן כנפשו והכא לא שייך למימר להליל הגרדף דאין שם נרדף . ולפיכך נרדף לפרש שמילין את הרודפין לעשות עבירה כנפשו כלומר שהורגים אותם כדי שלא יעשו העבירה . ואם נראה לפרש הפי' הראשון נרדף לומר דסיפא מחלל את השבת לא דייקא ליטנא דמילין אותן כנפשו אלא דמשום רישא קטויה :

גמרא וכי מה למדנו מרובא וכו' בלומר מה למדנו מרובא לנערה המאורס' שהוא אומר כחפשי הרובא כן משפט הדבר הזה אם לומר שהיא אטוסה כמו שגראה משפט הכתוב וכי גריבה התורה להתשילם לרובא והלא כבר נאמר לעקב הנערה ואין משעיל לה לא הרי זה כל ללמד ונמלא לומר כלומר אף לתו וכדפרש בגמ' לקמן דהה רובא הירג ואל יעבור אף נערה המאורסה וכו' ומה נערה יתן להפילה כנפשו אף רובא רודף אחר חבירו להרוג יתן להפילו כנפשו . וא"ת ולמה אינטרך לרובא לחילף מנערה מאורסה להפילו כנפשו ברובא גופיה אית לן קרא בהדיא דניתן להפילו כנפשו דהיינו בא מחמתה דאמר רחמנא הכא להרדף השכם להרוג דאין לו דמים וילפינן לקמן והוכה ומה אפילו בכל אדם שיכולין להרוג הנגב כמו הבעל בית ואם כן מה מלילין הבעל הבית מיד הנגב כנפשו של נגב לפי שהוא רודף . ויש לומר דמאי דרשינן והוכה בכל אדם היינו לומר שכל אדם יכולין להרוג אם ירלו כמו שנתן רשות לבעל הבית אבל אין בו חיוב מנוה להרוג אבל השתא דילפינן מנערה מאורסה אלא למתה ממש לרודף אחר חבירו להרוג שמונה להרוג הרודף ולהליל

הרושי סנהדרין להרין ז"ל פרק בן סורר ומורה כט

דאמרינן מאי חיות דלמא דידך סומך טפי דלמא כו' שהכוונה בו שאינו בדין שיגבל עמו דברו של חבירו . וכן נמי ו'ל שאין סברא שימסור עמו למיתה כדי שיגיל את חבירו מן המיתה כגון אם יאמר לו הכותי שיברגנו אם לא יניח לו הרוב את פלוגי או אם יאמר הנח עמך שנדחה ואתך על תיבוק כדי שימות בדחיפה זאת או אהרוב אותך פשיטא שאין לו למכור עמו למית דמאי חוי' ואם הכותי ידחהו וימות הנינו בדחיפתו הכותי הוא ההורג ולא הישראל . ומכאן הם למדין שהאשה שאינה עושה מעש' אלא שאומרים לה שתיניח להם לעשות מעש' שאין לה למסור את עמיה למיתה . ומ"ה לא מקשו בנמ' והא חסתר ג"ע הואי דפשיטא לכו שאין אשה בכלל יורג מטעם ג"ע . אבל הקשו פרהסיא הואי שיה' הנקשה סבור שאת"פ שאינה בכלל ג"ע פחמור להיות נהרגת בנגעא משום עריות ת"מ רחוי לומר שלני יהא היתה גמור אלא הרי היא לכל הפחות כשאר כל המנות ובמקום פרהסיא דאיכא חיילול השם היתה לריבה למסור עמיה למיתה . ותיקן אביי אסתר קרקע עולם היתה שאינה עושה שום מעש' כלל אע"פ פרהסיא דאיכא חיילול השם אין לה למסור את עמיה למיתה שהיא אינה מחללת את השם שאינה עושה שום מעשה . ורבא פליג עליה דאביי ואמר דאשת איש גמורה בנגעא איכ' מחוייבת למסור עמיה ת"מ כשהיא בפרהסיא אע"פ דאינה עושה מעש' רחוי למסור עמיה למיתה מפני חיילול השם . אלא טעמא דאסתר לא חסרה עמיה למיתה משום דלהנחת עמיה היתה ולהנחת עמיה אין סם חיילול השם . ולפי שיטה זו מאי דאמרינן בגמ' אף נערה מאורסה מהרג ואל תעבור קשה דלמה תהרג והלא אינה עושה שום מעש' ופטורה בין לאביי בין לרבא . לפיכך גרם הר"ה הלוי ז"ל אף נערה המאורסה יורג ואל יעבור וכיינו הכוונת דאף נערה בפרהסיא . אלא דלא קשיא גרסת תהרג ואל תעבור משום דמיידי כגון שאמרו לה אם לא תביאי עליך כלוגי תהרג וככה"ג בדין הוא שיהרג דהא עבדא מעשה . א"כ בשעלה בלבה טיבול שאין לה להתרפאת כג"ע : רבא אמר הגאון עמיה שאינה עושה מעש' . כבר פירשנו דר"ה דפרי הגאון עמיה היינו דווקא בשאר מנות אבל ע"פ ג"ע וס' אפילו להנחת עמיה יורג ואל יעבור שלא בדברי הר"ה הלוי ז"ל כשתפס שאפילו בג"ע הגאון עמיה מותר והניח רביה תאסתר וליתא וכדכתיבנא לעיל דלא ג"ע הויא . והביא עוד ראיה מתקוה ודימוקי והיה מאבק ע"ה והיה בדין יורג ואל יעבור דודאי אכירא דע"ה היא לא דמשו הגאון עמיה מותר ואין זו ראי' ג"כ דקאווקי ודימוקי למו משום ע"ה היא כלל אלא שהיו משליך להם הכלים והכותים היו משתמים בכלים ההם לע"ה וככה לא עביד ישראל שום חזק ע"ה אלא שהיה בהם ללא כולל כל התורה משום לפני עור לא תתן מכשול וככה"ג להנחת עמיה שרי וראיה לדבר להנחת עמיה בע"ה ג"ע וס' ד' אסור מהיה דע' כל שעה בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעני אשמה אע"פ שאינו משתמש בהאשמה אלא להנחת עמיה . וכן ממה שאמרנו בסמוך תמות ואל תעבור עמו מאחורי הגדר אלא אפילו אכירייהו דעריית יורג ואל יעבור ואין לומר דטעמיה הוא משום שלא יהיו גבות ישראל פרוגות בעריות דהיינו טעמא למית' אלא למ"ד פנויה הואי אלא למ"ד אשת איש הואי קבטינן מילתא כפשיטא דיהרג ואל יעבור וס' ג' והיו הגאון עמיה אלא דרבי דבכ"ה אל הג' עבירות החמורות מפני חומה סבה אמרינן יורג ואל יעבור והנחת עמיה לא שרי וס' ד' ויבזה שאינו מותר להרוג כדו להניח עמיה אין לך להנחת עמיה יותר מלהניח עמו . עוד

ר'ה ע"ה ואם איתא לחא לימא ליה הא בנגעא והא בפרהסיא פיר' רס"י ז"ל ואם איתא דכן נח מוהר על קדושת השם למה אחר אלי' שבע לנעמן לך לשלום אדרבה היה לו למחות בנעמן שלא יסתחיה בבית רמון . אלא ודאי מדאמר ל' לך לשלום ש"מ דכ"ה אינו מוחרר על קדושת השם ודאי תלמודא לשלום א"ל דכ"ה מוחרר על קדושת השם וכי מתייעב ק"ה ה"ד בפרהסיא פכתי עשרה ישראל אבל בפני כותים אין סם ק"ה דכתיב ונקדשתי כבוד בני ישראל וכבית רמון שהיתה סם ע"ה לא היו סם ישראלים ואיכא למידק דהא אמרינן לעיל דבג' עבירות החמורות יורג ואל יעבור אפילו בנגעא וא"כ אמאי הותר לנעמן אפילו בנגעא . ותיקן הרמב"ן ז"ל דבי אמרי' דבג' עבירות אלו אפילו בנגעא יורג ואל יעבור היינו דוקא ישראל שהיהו בנות ואיכא את י"ה אלהיך אבל כותים אינן מניין באהבתו אלא שבמקום פרהסיא היתה שאלה אם מטוין על ק"ה אם לא ועל זה מירנו שבנגעא תיור לו לנעמן וככה"ג אין בו משום ק"ה . ואמאי איכא למידק שאם ב"כ מוהרים על ק"ה ולמה לישראל בעשרה בני נח הוא פרהסיא שלהן דלמה לא היה פרהסיא בכ"ה נח כמו בכ"ה ישראל כיון שאף הם מטוין על קדושת השם . וי"ל דאין ה"כ דכל דיש עשרה בני נח כופרים בע"ה אם יעבור אפילו באונס בפניהם היינו פרהסיא שלהן ויהרג ואל יעבור אבל נבי נעמן בבית רמון טולם היו עובדים ע"ה ואי' נגעא שלא היו סם עשרה ב"כ כופרים בע"ה . וזה נכון . ואמאי איכא למידק ואף אם היו בני נח מטוין על קדושת השם והיה פרהסיא למה יורג להנחת עמיה היה שהתלך היה נשען ע"ה נעמן ולא היה מכריחו להסתחיות אלא להנחת עמיה שהיה נשען על ידו . ולפי מה שתיירגנו למעלה בן נח הרי הוא בע"ה כישראל בשאר מנות וכל הגאון לנעמן מותר אפילו בפרהסיא . וי"ל שנעמן לא היה יודע לכל שהיה כופר בע"ה והרואה אותו שהיה משתחיה עם התלך היה סבור שישתחו' ממש לע"ה והיה חלול השם בדבר . ולפי גרסא זו של רס"י ז"ל משמע דמשקנא דתלמודא דכן נח מוהר על קדושת השם . אבל גרסת הספרים שלנו ואם איתא לימא ליה הא בנגעא והא בפרהסיא כלומר דמבא מוכיבין דכן נח אינו מלווה על קדושת השם דאם איתא למה התיירו אלי' שבע כמחלט לנעמן לך לשלום היה לו לומר בנגעא מותר בפרהסיא אסור אלא ש"מ מלמא קאמר ל' מיידי דכן נח אינו מוחרר על קדושת השם וכי משקנא דתלמודא וזו גרסא נכונה גרסת ר"ה ז"ל כמו שאמרנו בתום' והכי איתא בהדיא בירושלמי בתם' שביעית פ"ג ר' אבינא בעי קמוי רבי אחי כותי' מיהו שהיו מטוין על קדושת השם ר' ניסא בשם ר' אשור שמע לה מן הדא לדבר הוה יסלח' לעבדך בכאי בית רמון ונ' ישראל מטוין על קדושת השם כותים אין מטוין על קדושת השם :

סליק פרק בן סורר ומורה

פרק ואלו הן הנשרפין

מתניתין . יש בכלל אשה ובתה בתו ובת בנו וכו' כלומר העריו' התפורשת בתורה הן בת כהן ואשה ובתה וכל אלו העריות האחרות הן בכללן ונפקי מדרשא לשה ובתה . וא"כ היה בדין לומר אשה ואמה שהיא הממורשת בתורה בעונם שהריפה כדכתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה כאלו ישראל כו' דלא אשה ובתה באזכרה שמענו בדכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה וכו' אבל בעונם שריפה לא שמענו . אלא שהנחת לקח לשון אשה ובתה במקום אשה ואמה וכדמפרש רבא בגמרא תני אשה שנשאת בתה וכוננתה היה באומרו אשה ר"ל האשה האסורה דהיינו חמותו ובתה דהיינו אשתו הנשואה לו . אבל קרא דקאמר אשה ואמה מפני שאמר בלשון קיחה איש כייקה וכו' שהקיחה היא בלשון והאיסור הוא באשה : דהוהוה ואם חמותו ואם חמיו . והגויה היינו אשה ובתה כמו שפירשנו אלא דכולהו מסדר להו ואזיל כמה נשים הן בכלל אשה ובתה שכולן שריפה וחור' ומונה חמותו עמהן